

ELS EFECTES DE LA CRISI A BALEARS (IX)

LA CRISI I ELS CIUTADANS DE PALMA

*El número 12 de **TEMES SOCIOECONÒMICS GADESO** el dedicam a observar tres aspectes bàsics del mercat laboral palmesà: la demografia empresarial, l'ocupació i la població aturada. No són tots els indicadors socioeconòmics de la ciutat però només analitzarem aquests per dues raons fonamentals: primera, des de la Fundació Gadeso insistim en la idea que per avaluar correctament el desenvolupament i els efectes de la crisi és molt important observar les tendències del mercat de treball. Qualsevol sortida de la situació actual sense més i millor ocupació i mantenint la cohesió social seria, econòmicament ineficaç i socialment injusta. Cal insistir, idò, que allò més important són les persones.*

Segona: La vocació de "flaix" d'aquesta publicació. Allò que pretenem no és fer un estudi del tema que es tracti, sinó únicament posar a l'abast dels lectors una informació bàsica, comentar-la i realitzar alguna proposta que, si més no, serveixi per un major coneixement de sectors amplis (no especialitzats) de la nostra societat de l'assumpte tractar i provoqui el debat.

Val a dir que la font estadística emprada és l'Observatori del Treball de les Illes Balears (OTIB), dependent de la Vicepresidència Econòmica. El gruix de la informació i de les anàlisis correspon al quadrienni 2008-2011 i, sempre que ha estat possible, hem incorporat la mitjana del primer semestre de 2012. En qualsevol cas, ens permeten copsar com està afectant la crisi a la ciutat de Palma.

Tinguin per segur que no és un formalisme quan afirmem que l'equip de la Fundació Gadeso desitgem que sigui del vostre interès.

A la web de la Fundació Gadeso hi trobareu totes les nostres

[PUBLICACIONS SOCIOECONÒMIQUES](#)

1.- Introducció:

Comprendre i interpretar la crisi i avaluar els seus impactes exigeix un exercici de múltiples mirades. De la mateixa manera que no es pot negar que és una crisi global, tampoc seria bo negar que els seus efectes es manifesten de forma diferent segons el país, la regió o, fins i tot, la ciutat. Hi ha alguns trets comuns a tot arreu (augment de les desigualtats, empobriment de les poblacions, atur massiu, etc.) però, tal i com afirma Ricardo Mendez¹, referint-se a l'impacte de la crisi a les ciutats, *“Las herencias de su pasada trayectoria, la estructura económica y social, las diversas formas de capital acumulado (físico, humano, intelectual...) o el tipo de políticas aplicadas son factores que ayudan a su vulnerabilidad o resistencia”*.

A la literatura especialitzada, hi comença a haver-hi una idea –de moment minoritària– que sostén que l'atur és, fonamentalment, un fenomen urbà i que, per tant, s'han de fer més i millors diagnòstics dels mercats laborals locals i, alhora, implementar polítiques actives d'ocupació d'àmbit municipal. Sigui com sigui, el fet real és que Palma concentrà de mitjana el 42,9% del total d'atur registrat a Balears l'any passat (per comprendre millor aquesta dada cal recordar que la població de Palma representava en 2011 un 36'6% de la població de Balears). Les dades empíriques aconsellarien, idò, una política palmesana de lluita contra l'atur o, al manco, una major visualització de les accions que en aquest terreny eventualment s'estan implementant.

És cert que, a diferència d'altres períodes de crisi, ara no hi ha gaires exemples de pràctiques d'èxit en polítiques municipals d'ocupació. El caràcter sistèmic de l'actual crisi i les polítiques europees i estatals per fer-li front amb només l'austeritat dels pressupostos públics, ho dificulten molt. Tant és així que, fins i tot, la política de la UE en aquesta matèria se limita al Projecte URBACT II (informació disponible a <http://urbact.eu/>) que, tot i declarar que té l'objectiu de promoure la cooperació en el desenvolupament urbà i marcar prioritats força interessants (com ara, la de treballar per aconseguir que les ciutats siguin motors de l'acreciment i de l'ocupació o per unes ciutats atractives i cohesionades), s'ha convertit en una iniciativa testimonial per les restriccions pressupostàries.

En qualsevol cas, al nostre entendre, cal tenir ben present que *“La crisi econòmico-financera materialitza els seus impactes principals als territoris fortament urbanitzats, que presenciem amb certa perplexitat i comprensible angoixa el creixement accelerat de la desocupació, la reducció de les inversions privades i públiques i la transferència de fons públics al sector financer sense que això es tradueixi en crèdits. A això s'afegeix la pèrdua dels habitatges hipotecats per falta de pagament, l'extensió de la pobresa i de la marginalitat i un creixent sentiment col·lectiu d'inseguretat i incertesa”*².

Les dades que seguidament exposarem justifiquen sobradament que una bona part de la ciutadania de Palma pateixi inseguretat i incertesa.

¹ Revista de Estudios de la Fundación 1 de Mayo. Nº 43 (Setembre 2012). R. Mendez és professor d'investigació del CSIC.

² Jordi Borja. “Llums i ombres de l'urbanisme a Barcelona”. Edicions 62. Any 2010.

2.- Les xifres més rellevants:

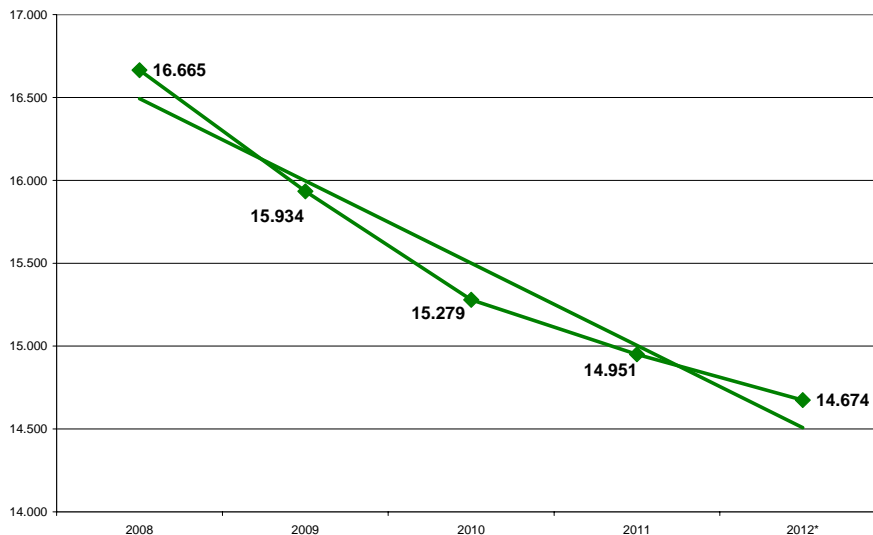
- ✓ En quatre anys, 2008-2011, la mitjana d'atur registrat ha crescut un 79,2% (15.792 persones).
- ✓ En aquest període l'atur de llarga durada creix un 15,3%, passant d'un 18,4% l'any 2008 a un 33,7% l'any 2011.
- ✓ En el quadrienni 2008-2011 s'han perdut a Palma un total de 1.714 empreses (un 10,3%).
- ✓ El nombre d'empreses dedicades al sector serveis no baixa del 80% del total i la crisi no modifica massa aquesta composició de la demografia empresarial hegemnitzada pel sector terciari.
- ✓ Entre l'any 2008 i el 2011, la ciutat de Palma ha perdut una mitjana de 20.806 llocs de treball. En aquest quadrienni la pèrdua d'ocupació, en termes percentuals, és a Palma de l'11,6%, gairebé igual a la pèrdua d'ocupació total de les Illes Balears (11,5%).
- ✓ En el quadrienni 2008-2011, s'han perdut un total de 3.318 autònoms (un 11,8%).
- ✓ Els contractes nous registrats cauen un 26,5%.
- ✓ El percentatge de contractes temporals puja casi tres punts i arriba al impressionat percentatge del 89%

3.- El teixit empresarial de la ciutat:

La demografia empresarial és un dada cabdal per conèixer l'impacte de la crisi a la ciutat. A la gràfica següent es pot observar la caiguda del nombre de centres de treball donats d'alta a la Seguretat Social. Es a dir en el quadrienni 2008-2011 s'han perdut a Palma un total de 1.714 empreses (un 10,3%).

A la gràfica s'inclou la mitjana del primer semestre de 2012, s'ha de advertir que es fa amb l'únic objectiu de oferir informació el més actualitzada i que és impossible treure qualsevol conclusió de l'aparent repunt. A finals del semestre neixen empreses que moren tot just acabada la temporada turística i per això qualsevol conclusió ha de ser obtinguda a partir de dades el més desestacionalitzades possibles, com ara, les mitjanes anuals.

Total comptes de cotització a la Seguretat Social

El sector de serveis és hegemònic en el teixit empresarial palmesà. El nombre d'empreses dedicades a aquest sector no baixa del 80% del total. Òbviament el pes de les activitats empresarials associades al turisme és determinat per aquesta composició, però també s'ha de prendre en consideració que Palma concentra la gran majoria de les empreses de serveis a les persones i a les empreses. En qualsevol cas, tal com es pot observar a la taula següent, la crisi no modifica massa aquesta composició de la demografia empresarial hegemonitzada pel sector terciari.

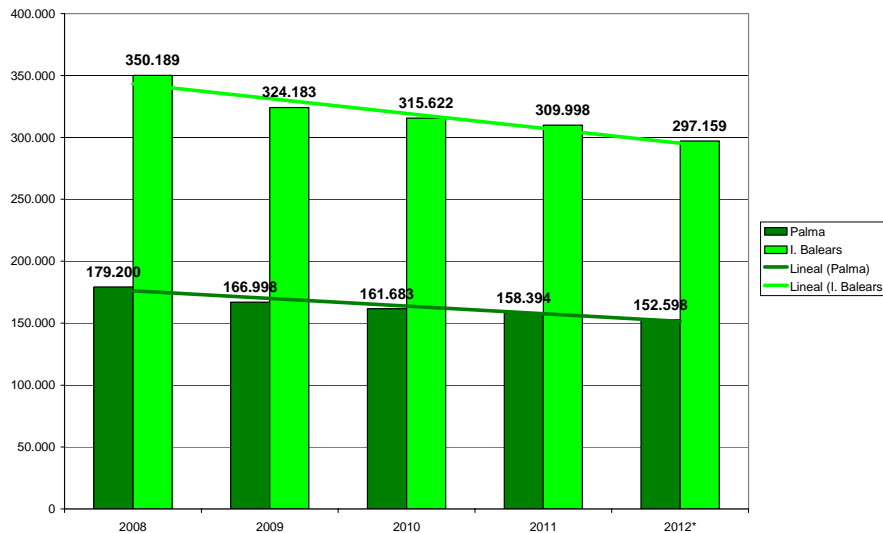
Composició sectorial del teixit empresarial

	2008	2009	2010	2011
Agricultura-pesca	1,0%	0,2%	0,8%	0,8%
Indústria	5,5%	6,2%	5,2%	5,0%
Construcció	11,2%	12,9%	10,2%	9,1%
Serveis	82,4%	80,30%	83,80%	85,10%

4.- L'ocupació i la contractació a Palma:

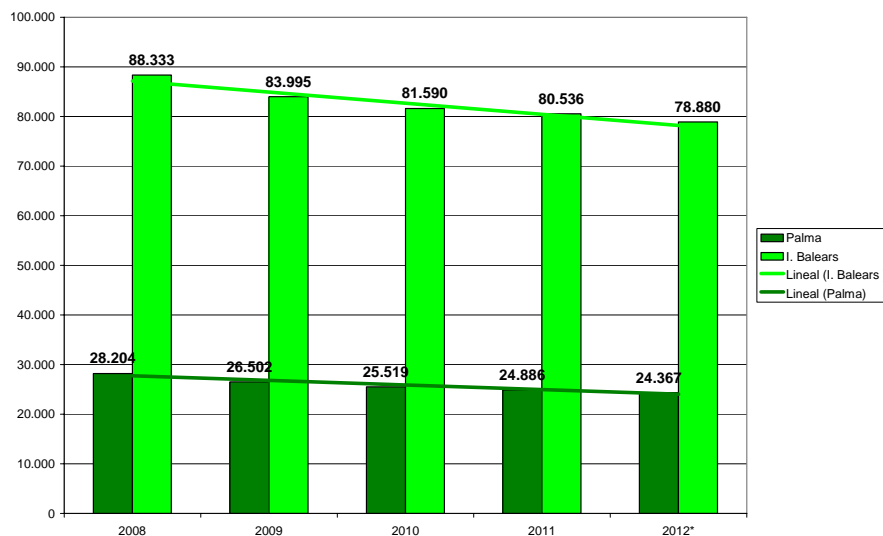
Entre l'any 2008 i el 2011, la ciutat de Palma ha perdut una mitjana de 20.806 llocs de treball. En aquest quadrienni la pèrdua d'ocupació, en termes percentuals, és a Palma de l'11,6%, dada molt similar (11,5%) a la pèrdua d'ocupació total de les Illes Balears.

Total afiliacions del règim general de la Seguretat Social

Pel que fa als autònoms, en el període de quatre anys que analitzem, se n'han perdut un total de 3.318, la qual cosa representa una baixada de l'11,8%. Una baixada percentual que en el cas de Palma és també superior a la mitjana balear xifrada en un -8,8%

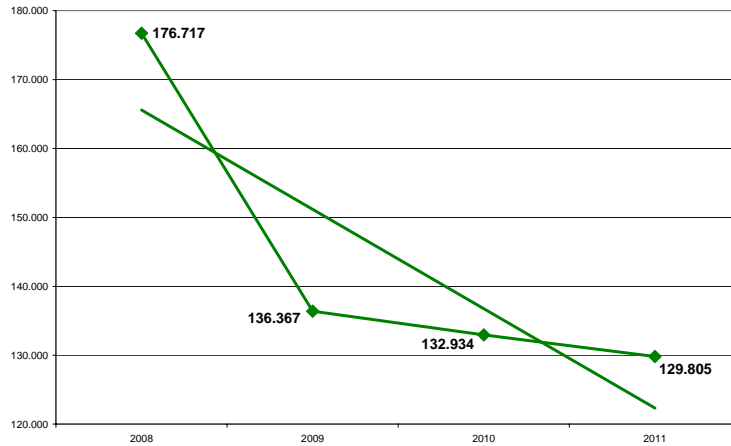
Total afiliacions del règim d'autònoms de la Seguretat Social

Val a dir que Palma concentra entorn al 51% del total d'ocupació assalariada de Balears i del 31% del autònoms, sense que s'apreciïn variacions importants en aquests percentatges com a conseqüència de la crisi i de la disminució d'ocupació.

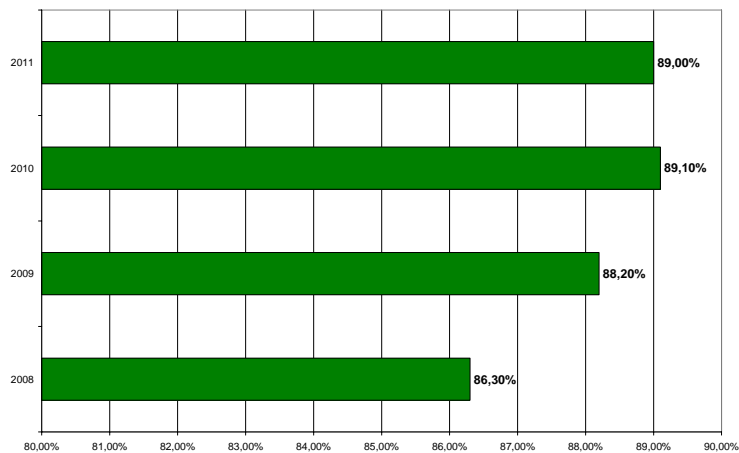
A les dues gràfiques anteriors s'inclouen la mitjana del primer semestre de 2012, i sembla que en ambdós casos hi ha una certa tendència a una major pèrdua de llocs de treball d'assalariats i d'autònoms. Però, tal i com hem comentat a l'apartat anterior, s'ha de ser prudent per avançar conclusions ja que les fluctuacions estacionals aconsellen comparar resultats anuals.

Total de contractes registrats

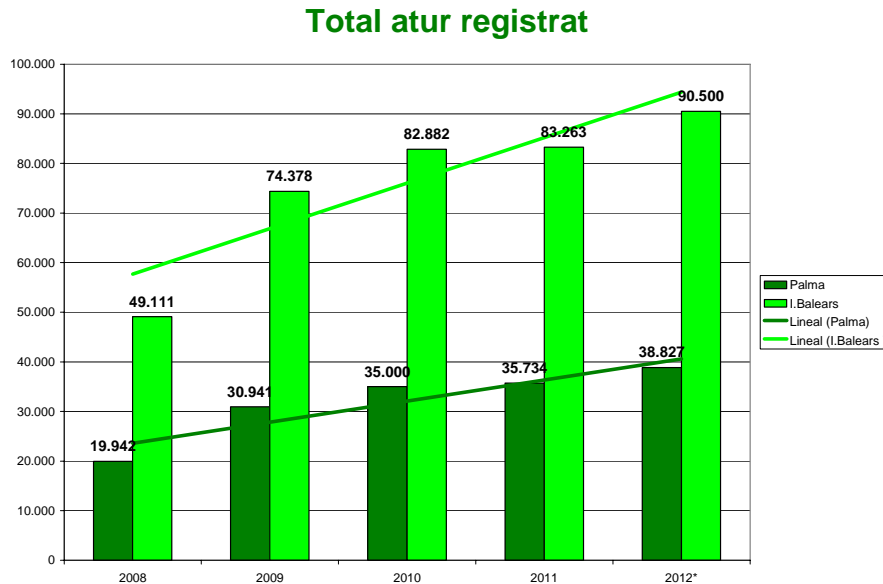
La gràfica anterior és especialment il·lustrativa de la ralentització del mercat laboral palmesà en aquest anys. Els contractes nous registrats cauen un 26,5% i, al mateix temps, el percentatge de contractes temporals s'apuja casi tres punts i arriba a l'impressionant percentatge del 89%.

La temporalitat a la ciutat de Palma

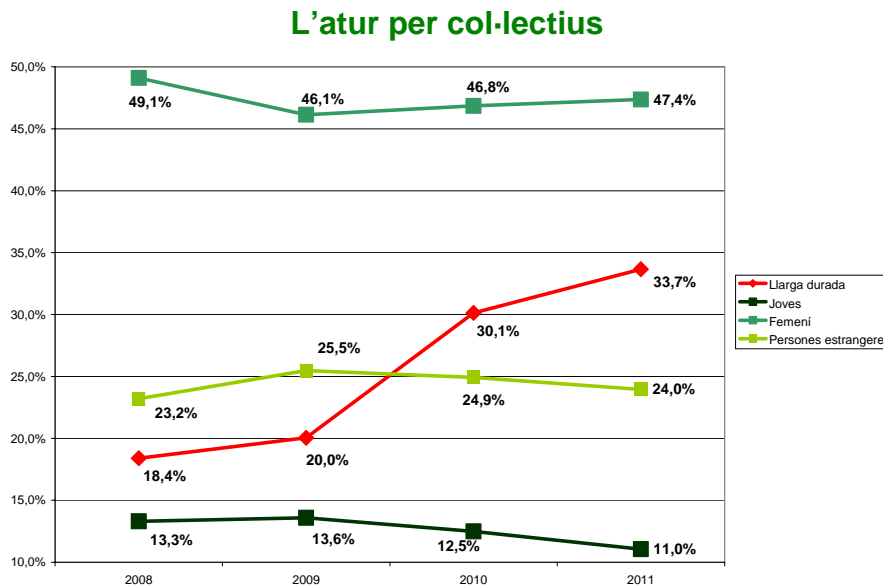

5.- L'atur registrat³ de Palma:

L'augment de l'atur és, sens dubte, el tret més evident i signat de l'impacte de la crisi a Ciutat. En quatre anys la mitjana d'atur registrat ha crescut un 79,2% (15.792 persones). L'atur registrat ha crescut a Palma 9,7 punts més que a Balears (a on el creixement ha estat d'un 69,5%).

La gràfica anterior inclou la dada de la mitjana del primer semestre de 2012 que, amb les cauteles que ja hem apuntat en apartat anteriors, dibuixa una tendència a l'alça a l'atur registrat

³ Per interpretar millor el concepte "atur registrat" vegeu *Claus per entendre el mercat laboral* nº 2 disponible a :http://www.gadeso.org/sesiones/gadeso/web/mytable_claves/ca_2.pdf

Aquesta és, tal vegada, la informació més rellevant inclosa en aquest **TEMES SOCIOECONÒMICS GADESO**. És, si més no, la cara humana de les xifres d'atur de la ciutat de Palma. A l'any 2011 –últim del període de crisi del que podem disposar de dades mitjanes de tot l'any- el 47,4% de les persones aturades són dones; el 33,7% són aturats i aturades de llarga duració, és a dir, persones amb més de 12 mesos ininterrompudament a les llistes de l'atur; el 24% persones estrangeres i l'11% de les persones aturades són menors de 25 anys.

En relació a les tendències dels col·lectius s'escau comentar que:

1. Allò més rellevant és el creixement de l'atur de llarga a durada. En quatre anys creix un 15,3% i passa d'un 18,4% de l'any 2008 a un 33,7% l'any 2011. És, sens dubte, un dels principals indicadors de descohesió social de Palma.
2. A l'inici de la crisi el gran nombre de persones aturades en sectors absolutament masculinitzants, com ara la construcció, explica que l'atur femení sigui, contràriament al que succeïa abans de l'esclat de la bombolla immobiliària, inferior al masculí. La lleugera tendència a la baixa del percentatge d'atur femení s'explica perquè l'atur de llarga durada és majoritàriament masculí.
3. La corba descendent d'atur juvenil s'explica per dues raons: Per una banda, l'any 2010 el Govern de les Illes Balears posà en marxa, amb un notable èxit, uns programes de Polítiques Actives d'Ocupació dirigides a aquest col·lectiu. Mentre duraren aquests programes, independentment de l'èxit o no en la inserció al mercat laboral, les estadístiques no consideren als participants persones aturades. Per un altre costat, cal tenir en compte que els joves són el grup majoritari de "l'atur desanimat" (les persones que no renoven la inscripció a les oficines del SOIB perquè estan cansades de no rebre ofertes de treball i/o han acabat de percebre les prestacions que els hi corresponen).
4. La tendència de l'atur d'estrangers (comunitaris i extracomunitaris) a Palma té, a partir de 2009, una lleugera tendència a la baixa. L'explicació més versemblant és que això es produeix per l'inici del procés de retorn als països d'origen dels extracomunitaris i de l'"efecte cansament per manca d'oferta de feina" entre els comunitaris.

6.- Conclusions i propostes de la Fundació Gadeso.

- La resposta a la crisi ha de ser, també, d'àmbit municipal. No basten les polítiques internacionals, estatals o regionals. A Palma és fonamental revifar les pràctiques de diàleg social entre el Govern de Cort i els agents socials i econòmics de la ciutat amb l'objectiu de arribar a un Pacte per a l'Ocupació a Palma.

El Pacte d' Ocupació que suggerim hauria de servir per investigar i visualitzar les potencialitats de Palma per a la creació d'ocupació i, alhora, per acordar les polítiques municipals adients. En aquest sentit, per fer front a la situació de crisi laboral i social seria molt recomanable dissenyar mesures de xoc a curt termini, sense oblidar que cal una reflexió col·lectiva del futur del treball a Palma.

L'Ajuntament de Palma té un marc de participació ideal per a impulsar aquesta política de diàleg social: el Consell Social de la Ciutat i un instrument, com l'Observatori Municipal de Palma, per poder fer una diagnosi consensuada de la situació econòmica, laboral i social.

En la nostra opinió és urgent implementar polítiques municipals d'ocupació dirigides prioritàriament al col·lectiu de persones aturades de llarga durada i als joves. Això passa per la potenciació de PalmaActiva des de un punt de vista polític i pressupostari.

- Al nostre parer, la xarxa associativa de la ciutat hauria d'incloure en les seves prioritats la cohesió social de Palma. Suggerim que el Govern de Cort convoqui aquesta xarxa d'associacions a una "taula ciutadana per la cohesió social" amb l'objectiu de coordinar accions. En aquest àmbit de la cohesió social de la ciutat el Consell Social de la Ciutat hi a de jugar un paper cabdal i un bon punt de partida podria ser el document "Dades per a un diagnòstic dels barris de Palma".

L'OPINIÓ DELS EXPERTS

Antoni Canyelles

Polítòleg i màster en Estudis de Treball i Política Social

Els reptes de Palma per crear ocupació

Tots sabem que hi ha diferències entre unes ciutats i altres. Hi pot haver múltiples vies per classificar a les ciutats, però convindreu amb jo que n'hi ha una de molt senzilla i al mateix temps crucial: hi ha ciutats que s'empobreixen i ciutats que estan liderant els mercats, generant la major part de la riquesa, comerç, i, el que és més important, el talent que hi ha al món. ¿En quina creieu que hauríem de classificar Palma? ¿És Palma una ciutat que recull i aprofita tot el seu potencial econòmic i social, atraient més capital i talent?

¿Quines són les potencialitats que té Palma, s'estan aprofitant? Malauradament a data d'avui la resposta a totes aquestes preguntes és negativa. Pensem només en el turisme, hi ha altres ciutats que tot i no gaudir de les possibilitats que té Palma en quan a clima mediterrani, ubicació, connexions aèries i marítimes gaudeixen de majors taxes d'ocupació i el que és també important de major qualitat de vida. Al darrer estudi sobre qualitat de vida a les ciutats d'Espanya fet a finals de l'any 2011 per l'Organització de Consumidors i Usuaris (OCU), Palma va quedar la segona ciutat al *rànk*ing de pitjors ciutats, només superada per las Palmas de Gran Canària.

Si atenem als mercats laborals arreu de l'Estat, no és casual que les ciutats que registren menors taxes d'atur o dit en positiu, les que són capaces de generar més llocs de feina són precisament les que també gaudeixen de millor qualitat de vida (Pamplona, Vitòria, Bilbao, Logroño), que són al mateix temps les que disposen també de millors xarxes de transports urbà, millors serveis sanitaris i educatius, major seguretat, i administracions més àgils i eficaces. I aquí és on me vull aturar, l'administració pot contribuir a la generació de llocs de feina. El seu paper no és inofensiu enfront el mercat de treball, i per tant la tasca del govern local no pot ser passiva limitant-se només a la concessió de llicències i la recaptació d'impostos.

A tall de resum, les mitjanes i grans ciutats avui han de respondre a cinc tipus de reptes:

- Reactivació econòmica
- Infraestructura urbana
- Qualitat de vida
- Integració social
- Governabilitat

Dit això, quina és la planificació estratègica del Govern local de Ciutat per respondre aquests reptes i crear ocupació. La resposta això requereix d'un projecte de Ciutat el qual a data d'avui sóc incapaç de visualitzar.

Només amb una visió de Ciutat en el seu conjunt que generi una capacitat de resposta aquests reptes, Palma podrà ser d'una banda competitiva cap a l'exterior i al mateix temps garantir a seva població els mínims necessaris de benestar perquè la convivència democràtica sigui efectiva.

Com apuntava més a dalt, el paper del Govern Local s'ha evidenciat com actor fonamental. Hi ha exemples de ciutats dins el nostre entorn europeu: casos de ciutats que es van avançar a la crisi i van promoure els canvis de infraestructura i imatge per adequar-se als nous requeriments de l'economia global i de la competitivitat internacional, mitjançant plans estratègics, és el cas d'Amsterdam o Lió. En altres casos la impotència del govern local va impedir que les propostes estratègiques es convertissin en vertaderes línies d'actuació que produïssin resultats, com és el cas de Milà.

Tornat a la meua Ciutat, les potencialitats de Palma són moltes, començant pel turisme, passant per la cultura, la concentració de capital humà qualificat, els centres de formació, fins a les comunicacions per aire i per mar. Com hem vist, altres indrets amb menors oportunitats han aconseguit espais urbans que a més de ser agradables per viure han esdevingut innovadores i creatives, atractives pels turistes i no turistes, han aconseguit generar riquesa i convivència.

No hem d'oblidar tampoc la visió sistèmica de la nostra Ciutat, amb l'estructura dels barris que reprodueixen al mateix temps en petit les possibilitats de crear ocupació a través del comerç, els mercats i els serveis de proximitat per posar només uns exemples. Els recursos hi són, les possibilitats de connectar i generar múltiples sinèrgies arreu de Ciutat també.

Palma si vol crear riquesa, ocupació necessita facilitar la interactuació i mobilitat de tots els agents econòmics i socials mitjançant un lideratge compartit, això és entre institucions públiques i resta actors: econòmics, socials i polítics. Aquí novament la política com eina de gestió ben utilitzada torna a ser clau. I tot això que no és poc, és el que ha de fer Palma si vol créixer: s'ha de preocupar pels emprenedors i les empreses, s'ha de bolcar amb la innovació descobrint nous camins de progrés sense oblidar el més important, els seus ciutadans. Aquest és el repte de Palma, proporcionar oportunitats però també felicitat i qualitat de vida als seus habitants.